

บัวไทยท้องถิ่น

หากจะยกตัวอย่างพันธุ์บัวที่อยู่คู่กับประวัติศาสตร์ประเทศไทยมายาวนาน โดยอ้างอิงจาก “หนังสือไม้ประดับที่เป็นของไทย” ซึ่ง “พระยาวิจิตรวินทร” ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาของวงการพฤกษศาสตร์ไทย เป็นผู้รวบรวมไว้เมื่อ พ.ศ. 2483 มีพันธุ์บัวทั้งหมด 11 สายพันธุ์ ได้แก่

วงศ์ปทุมชาติ

ปทุม (Nelumbo nucifera Gaertn.)
ชื่อสามัญ: Sacred Lotus, East Indian Lotus
ชื่ออื่น: บัวแหลมแดง บัวหลวงสีแดง ดอกลา
เป็นกลุ่มบัวหลวงในภูมิภาคเอเชีย “ปทุม” เป็นชื่อในสมัยโบราณ แต่ปัจจุบันนิยมเรียกกันว่า “บัวแหลมแดง” มีกลีบบางสีชมพู-แดง มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ

สัตตบงกช (Nelumbo nucifera Gaertn.)
ชื่อสามัญ: Roseum Plenum Lotus, Double Red Lotus
ชื่ออื่น: บัวหลวงฉัตรแดง บัวหลวงป้อมแดง
เป็นบัวที่ชาวพุทธในประเทศไทยนิยมนำไปบูชาพระ เป็นที่นิยมปลูกของชาวนาบัวในปัจจุบัน โดยนิยมเรียกว่า “บัวฉัตร” เพื่อสร้างความรู้สึกรู้ว่าเป็นบัวที่มีคุณค่า เหมาะแก่การบูชา ให้ต่างจากบัวแหลมซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกัน

ปทุมทริภุช (Nelumbo nucifera Gaertn.)
ชื่อสามัญ: Hindu Lotus
ชื่ออื่น: บุนทริภุช บัวแหลมขาว บัวหลวงสีขาว
เป็นบัวที่คนไทยรู้จักมาแต่โบราณ ในสมัยสุโขทัยนิยมเรียก “บัวขาว” นอกจากประเทศไทยแล้ว ประเทศจีน ญี่ปุ่น อินเดีย อียิปต์ ต่างอ้างว่าพบบัวพันธุ์นี้เช่นกัน แต่เนื่องจากชาวอังกฤษได้พบเห็นว่าคนอินเดียใช้บัวชนิดนี้บูชาพระเจ้าในสมัยที่อินเดียเคยตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ จึงเรียกชื่อสามัญของบัวชนิดนี้ว่า “Hindu lotus”

สัตตบุษย์ (Nelumbo nucifera Gaertn.)
ชื่อสามัญ: Magnolia Lotus, Album Plenum
ชื่ออื่น: บัวหลวงฉัตรขาว บัวหลวงป้อมขาว
มีลักษณะโดยทั่วไปเหมือนสัตตบงกช คือ ดอกใหญ่ กลีบดอกซ้อน มีกลิ่นหอมแรงกว่าบัวแหลม เคยเป็นที่นิยมนำมาปลูกเพื่อการค้า ก่อนที่ความต้องการของตลาด จะลดลงไป

วงศ์อุบลชาติ

เศวตอุบล (Nymphaea lotus L.)
ชื่อสามัญ: Egyptian Lotus
ชื่ออื่น: บัวสายขาว กมูท โกมูท
บัวสายพันธุ์นี้ในประเทศไทย ในสมัยโบราณมีความนิยม นำสายบัวมารับประทานเป็นอย่างมาก แต่ปัจจุบันไม่ค่อยพบตามแหล่งน้ำธรรมชาติ

ชมพูซีลอน (Nymphaea pubescens Willd.)
ชื่อสามัญ: -
ชื่ออื่น: -
อีกหนึ่งสายพันธุ์บัวที่นิยมนำสายบัวมาทำอาหารในสมัยโบราณ แม้จะเป็นเป็นบัวสายพันธุ์พื้นเมืองของไทย แต่สามารถพบกระจายพันธุ์ในศรีลังกา และอินเดีย

สัตตบรรณ (Nymphaea 'Sattaban')
ชื่อสามัญ: Red India Water Lily
ชื่ออื่น: รัตตบุล บัวสายแดง
บัวสายพันธุ์พื้นเมืองของไทยที่มีสีแดงโดดเด่นสะดุดตา ซึ่งคนไทยในยุคปัจจุบันจะคุ้นเคยกับบัวชนิดนี้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นสายพันธุ์บัวหลักในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง นั่นคือ “ทะเลบัวแดง” หนองหานกุมภวาปี จ.อุดรธานี

จงกลนี (Nymphaea 'Jongkolnee')
ชื่อสามัญ: Jongkolnee
ชื่ออื่น: -
มีชื่อปรากฏในหลักฐานมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ได้รับการรับรองจากสมาคมบัวและสวนไม้น้ำสากล (International Waterlily & Water Gardening Society: IWGS) ว่าเป็นบัวเชื้อชาติและสัญชาติไทยที่มีอยู่ในประเทศไทยเท่านั้น จุดเด่นอีกประการของบัวจงกลนีคือ ดอกบาน 24 ชั่วโมง ตลอดระยะเวลา 5 วัน จึงจะโรยรา

บัวเผื่อน (Nymphaea 'Bua Phuean')
ชื่อสามัญ: Water Lily
ชื่ออื่น: บัวแบ้ บัวนา บรรจง (สุพรรณบุรี)
สมัยโบราณเป็นบัวที่พบได้ทั่วไปตามนาข้าว บึงน้ำจืด หรือหนองน้ำธรรมชาติทุกภาคของประเทศไทย ปัจจุบันยังสามารถพบกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติได้ทั่วไป

บัวขาบ (Nymphaea 'Bua Khap')
ชื่อสามัญ: -
ชื่ออื่น: บัวขาบ บัวนิล (สมัยรัตนโกสินทร์)
นิลบล นิลอุบล นิลตบล (สมัยสุโขทัย-กรุงศรีอยุธยา)
คล้ายบัวเผื่อน บัวเผื่อน แต่ขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อย ภาษาล้านนาภาคเหนือจะเรียกบัวชนิดนี้ว่า “ปานดำ” หรือ “ปานสังกอน”

บัวผัน (Nymphaea 'Bua Phan')
ชื่อสามัญ: Water Lily
ชื่ออื่น: -
บัวพันธุ์พื้นเมืองของไทยที่มีลักษณะเหมือนบัวเผื่อนทุกอย่าง แต่ดอกมีขนาดใหญ่กว่า

- แหล่งที่มาข้อมูล
1. นาวาอากาศหญิงตรี ปริมลภา ชูเกียรติมัน. บัวกับวัฒนธรรมไทย, เอกสารประกอบการบรรยาย ณ สำนักพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 18 ธันวาคม 2556.
 2. วรบุษ ละเอียดศรี และ สันติ วัฒนานะ. บัวในประเทศไทย, องค์การสวนพฤกษศาสตร์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553.
 3. อนุสรณ์ ดร.เสริมลาภ วสุวัต ผู้เชี่ยวชาญด้านบัวไทย, 2557.
 4. เอกสารเผยแพร่ความรู้. บัว: มหัศจรรย์แห่งราชินีไม้น้ำ, ฝ่ายชุมชนและผู้ต่อยอดโอกาสสำนักงาน สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ(สวทช.)
 5. พิพิธภัณฑสถานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (<http://www.lotus.rmutt.ac.th/>)

นิทรรศการ “มหัศจรรย์บัวพันธุ์ Miracle of Lotus”
58-02 / No. 08

ผลิตโดย
โครงการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ
สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (TK park) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)